

Arbetslusten tillbaka – röster om att växla karriär

ULRIKA BECK-FRIIS

Arbetslusten tillbaka – röster om att växla karriär

UNDERLAGSRAPPORT 7 TILL FRAMTIDSKOMMISSIONEN

ULRIKA BECK-FRIIS

Arbetslusten tillbaka – röster om att växla karriär

Underlagsrapport 7 till Framtidskommissionen

REGERINGSKANSLIET

Statsrådsberedningen

Underlagsrapport nr 7 till Framtidskommissionen.

Samtliga underlagsrapporter finns att ladda ned gratis på
www.framtidskommissionen.se eller kan beställas från Fritzes kundtjänst.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Omslag: Blomquist Annonssbyrå.
Omslagsbilder: Man hoppar på klipporna i Stockholms skärgård.
Foto: Paulina Westerlind/Scanpix Bildhuset
Frisör. Foto: Stuart Pearce/Scanpix
Svetsare. Foto: Maskot/Scanpix
Lärare. Foto: Maskot/Scanpix
Läkare. Foto: Martin Botvidsson/Scanpix

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2012

ISBN 978-91-38-23858-5

Förord

Sverige är på många sätt ett bra land att leva och verka i, men historisk framgång är ingen garanti inför framtiden. Både Sverige och världen står inför stora utmaningar på olika områden. För att Sverige ska kunna vara fortsatt framgångsrikt ställs det därför stora krav, inte minst på analysen av olika förändringsprocesser och vilka utmaningar de för med sig.

Mot den bakgrunden tillsatte regeringen i november 2011 Framtidskommissionen med syfte att identifiera de samhällsutmaningar som Sverige står inför på längre sikt. Den här rapporten är ett underlag till Framtidskommissionen.

En central fråga inför framtiden handlar om den demografiska utvecklingen och hur den påverkar olika delar av samhället. Allt fler lever allt längre, samtidigt som andelen äldre i befolkningen ökar. Om inte arbetslivet förlängs, genom exempelvis ett tidigare inträde till eller utträde från arbetsmarknaden, riskerar den så kallade försörjningsbördan att öka markant. Det skulle innebära stora utmaningar när det gäller både att finansiera olika välfärdstjänster och att hitta personal som kan utföra dem.

Dessa utmaningar skulle bli betydligt mindre om arbetslivet kunde förlängas. Frågan är hur dock hur det ska gå till, särskilt med tanke på att många har arbeten som kan vara svåra att utföra som äldre och att många har ont eller har ådragit sig skador under sitt arbetsliv.

Ett förlängt arbetsliv kan innebära att man fortsätter arbeta med samma arbetsuppgifter, men det kan också innebära att man byter till andra uppgifter på samma arbetsplats eller att man byter jobb eller bransch. Att vi lever längre och är friskare allt

längre innebär inte bara utmaningar. Det öppnar också för nya livsfaser och karriärbyten högre upp i åldrarna.

När det gäller arbetsmarknaden och dess funktionssätt, liksom betydelsen av ett längre arbetsliv, finns det mycket forskning och många analyser, exempelvis i Finansdepartementets långtidsutredningar och den statliga Pensionsåldersutredningen. Något som det däremot finns relativt lite av är den mänskliga dimensionen: Varför byter man jobb? Hur går det till? Vad blev utfallet?

Mot den bakgrunden handlar den här rapporten om ett trettiootal personer som har gjort åtminstone ett betydande byte av arbete och inriktning under livets gång. I vissa fall har de valt det själva, i andra fall har de blivit arbetslösa och tvingats välja nytt.

I centrum står personernas egna berättelser och erfarenheter. De som har intervjuats har enbart blivit utvalda för att berätta om sina erfarenheter när det gäller att byta jobb. De har inte blivit utvalda eller tillfrågade när det gäller viljan eller förmågan att jobba längre. Det är bytet av jobb, vägen dit och vad som hände sedan som intervjuerna handlar om. Syftet med rapporten är att lyfta fram enskilda berättelser och den mänskliga dimensionen, och Framtidskommissionen har specificerat kriterier för urvalet i form av balans mellan könen, mellan stad och glesbygd och mellan civilstånd. Därutöver har vi även försökt få en spridning när det gäller ålder, om än med tonvikt på äldre och på dem med kort utbildning eller enbart yrkesutbildning. Strävan har även varit att inkludera breda yrkesgrupper i samhället. Utifrån dessa kriterier har författaren själv valt ut de personer som intervjuats. Urvalet har alltså inte skett utifrån statistiska metoder och kan därför inte ses som representativt. I det här sammanhanget är det dock en styrka.

I centrum för rapporten står personer som inte själva beskriver sig som modiga, trots att deras erfarenheter tyder på att de är det, och bytet har många gånger varit förknippat med både svårigheter och utmaningar. Samtidigt framgår det att bytet av arbete har skapat en ny arbetsglädje i livet. En förhoppning är att rapporten ska kunna bidra till kunskap om hur, var och varför

människor byter arbete. En annan förhoppning är att berättelserna ska fungera som källa till inspiration och väcka frågor som är, och fortsatt kommer att vara, aktuella: Vad kan vi lära av andra? Vilka misstag bör undvikas?

Rapporten har författats av journalisten *Ulrika Beck-Friis* som själv står för innehållet och slutsatserna. Kontaktperson på Framtidskommissionens kansli har varit utredningssekreterare *Mårten Blix*.

Stockholm i december 2012

Jesper Strömbäck
Huvudsekreterare och kanslichef för Framtidskommissionen

Innehåll

Nystart i yrkeslivet – röster om att våga eller tvingas byta jobb.....	11
Eva Solid	17
Carina Haraldsdotter	19
Tamasi Tamanivalu	21
Tua Gustafsson.....	23
Håkan Ekholm.....	25
Krister Lundström.....	27
Susanne Ahlinder	29
Denise Bäckström.....	31
Robert Suttner	33
Kemal Vukotic.....	35
Åsa Engman.....	37

Inger Bergman Flink.....	39
Maria Cronqvist	41
Lena Larsson	43
Pelle Höglund.....	45
Lars Carlstrand	47
Eva Sifversson	49
Vanja Gyllensköld.....	51
Annelie Källerudd och Staffan Sundström	53
Jonas Sundström	57
Bengt Ramlid	61
Anders Bengtsson	63
Tina Hindrikes och Jerker Hindrikes.....	65
Carl Elfgren	69
Martin Gessbo	71
Slutord	73
Presentation av Framtidskommissionen	75

Nystart i yrkeslivet - röster om att våga eller tvingas byta jobb

Många leker med tanken, men alla har inte viljan eller modet att bryta upp och göra något helt nytt. De som vågar finns ofta i en vardag och verklighet som sällan lyfts fram i affärspress eller magasin. Gemensamt för dem är en stark drivkraft som bottnar i allt från familj, kärlek, äventyr, livskris, pendling och hobby till en längtan efter utmaning och utveckling.

Det här är berättelserna från ett trettioital människor som helt bytt bana. Ett fåtal av dem har blivit arbetslösa men de allra flesta har växlat frivilligt. Deras skildringar illustrerar både vad som är viktigt för att känna tillfredsställelse i yrkeslivet och vad som krävs för att genomföra en förändring.

Frågan är varför deras röster ska lyftas fram. Svaret är enkelt: Det personligt berättade gör allmängiltiga val och erfarenheter mer begripliga.

Mycket av arbetsmarknadens utmaningar redovisas i forskningsrapporter, statistik och analyser. De här intervjuerna är ett försök att lyfta fram några av människorna bakom siffrorna och forskningen kring arbetsmarknaden.

De som ställt upp har med en imponerande generositet delat med sig av sina erfarenheter och tankar. Utan någon längtan efter att hamna rampljuset har de engagerat och öppenhjärtigt berättat om hur de tänkt, hur de gick till väga och framför allt hur livet blev efter bytet. Deras förhoppning har varit att andra ska förstå, inspireras och möjligen lära sig något.

De som intervjuats har på olika sätt stannat upp i livet, frivilligt eller ofrivilligt, och växlat spår i yrkeslivet. Dessa personer utgör inget representativt urval av befolkningen. Det avgörande för urvalet har i stället varit vilka branscher de representerar, deras ålder, deras bakgrund och var i landet de bor. Målet har varit att fånga villkoren såväl för boende på mindre orter som i storstäderna. Fokus ligger på dem med kortare utbildningar, men även högutbildade finns med.

Som en röd tråd genom dessa omkring 30 levnadshistorier går att de som intervjuas betonar vikten av att lyssna på sin egen inre röst. Andra ord som återkommer är det avgörande stödet från nära och kära, god hälsa och ekonomisk trygghet samt – påfallande ofta – en glädje över möjligheten att studera senare i livet.

På väg till något nytt har flera periodvis tappat självförtroendet när de plötsligt inte längre varit den erfarna och rutinerade utan en nybörjare. Vissa talar om motgångar och nästan alla talar om hårt arbete för att förverkliga sina drömmar. Samtliga talar om en nytändning och arbetsglädje i sin nya yrkesroll.

En viktig brasklapp som bifogas till deras berättelser är att även om vänner och bekanta ofta uppmuntrar beslutet att slå in på en ny väg gäller det också att stålsätta sig mot fördomar och oförståelse. Kvinnor talar om förstulna nålstick om att de borde prioritera sina barn i stället för att försöka göra något nytt.

Flera av de intervjuade berättar för första gången för någon annan än sina närmaste både om hur de kom in i arbetslivet och vad som fick dem att tänka om. Majoriteten har sökt en större glädje i vardagen, andra har försökt göra det bästa av situationen när de förlorat jobbet. Även om många betonar vikten av att långsiktigt ha en tryggad inkomst har lönen inte varit avgörande för de här personernas beslut att byta yrke. Ett fåtal har bytt till något mer vävlönat, andra har gått ner i lön.

Tryggheten har i vissa fall gjort att barnens behov under flera år gått före de egna drömmarna om att satsa på en ny bana.

Andra har väntat med att bilda familj till dess de fått fast tjänst eller känt att de slutligen hamnat rätt.

Det som överraskat är att flera spontant lyft fram vikten av en god hälsa; framför allt betonas det av dem som startat eget. Några av de 30 har också hamnat i existentiella livskriser efter att ha varit svårt sjuka, vilket lett dem in på nya spår.

Ingen av de intervjuade beskriver sig själv som modig, trots att de är det. För dem, liksom för de flesta andra, handlar det ytterst om skapa ett gott liv för sig själva och sina familjer.

Allt är inte ljust. Det talas också om en nästan förbjuden sorg över att ha förlorat jobbet, till exempel när biltillverkaren Saab gick i konkurs. Många som har arbetat länge på samma ställe har aldrig önskat något annat. Att då tala om nya möjligheter och chans till en nystart är mer sårande än uppmuntrande, framför allt för dem som kom ut i yrkeslivet direkt från gymnasiet. De brottas inte bara med motståndet mot äldre utan konkurrerar också med yngre som har helt andra utbildningar.

Enigheten är stor bland de intervjuade om att det i dag är svårare än tidigare att etablera sig på arbetsmarknaden utan eftergymnasial utbildning, vilket är en utveckling som de också tycker stänger ute annan erfarenhet och bredd.

TVå av de intervjuade har utomnordisk bakgrund. De delar upplevelsen av att relativt enkelt ha kunnat försörja sig under goda tider men att finanskrisen förändrade deras situation. Båda har därför valt att gå en svensk yrkeshögskoleutbildning för att stärka den egna konkurrenskraften.

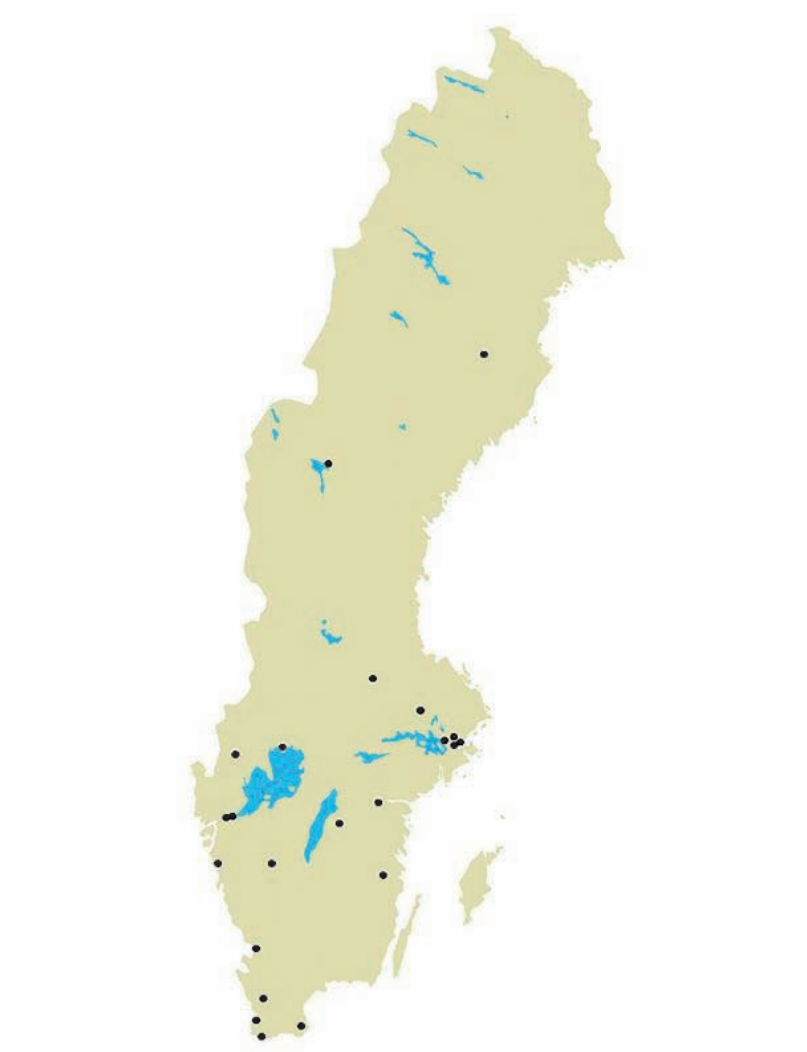
En fråga som samtliga fått är vilket råd de har till andra som överväger att byta bana. Deras svar är väldigt enkelt och går att sammanfatta i ett enda ord: Våga.

Samtidigt är det en orättvis förenkling, eftersom ingen av de intervjuade uppmuntrar någon annan att kasta sig ut i något okänt. Tvärtom lyfter de fram vikten av att noga tänka igenom sitt beslut, diskutera det med sina närmaste och om möjligt tala med andra som gjort samma resa. Deras råd är också att om möjligt ta tjänstledigt för studier i stället för att säga upp sig direkt.

Visserligen tror de som valt frivilligt att fröet till förändring är sått och har slagit rot i samma stund som tankarna på att göra något annat dykt upp. Inte en gång, utan flera. Och med facit i hand konstaterar de också att det inte varit så farligt att lämna det trygga och invanda.

En allmän reflektion är att de intervjuade utgår från att tiden är förbi då yrkeslivet handlade om att vara en enda arbetsgivare trogen. I stället tror de på en mer prövande inställning och på att försöka verka inom olika branscher och arbetsgivare. De lyfter fram att all erfarenhet finns med genom livet och oftast hjälper den enskilde att till slut hitta rätt. "Den som går vilse hittar de nya stigarna", säger till exempel säljaren som utbildat sig till hovslagare.

Karta med markeringar där de intervjuade bor

Totalt sett har 27 personer deltagit i rapporten. Av dessa har två utomnordisk bakgrund och en person är invandrad från Finland. Majoriteten, tio personer, är födda på 1960-talet och nästan lika många, nio personer, på 1950-talet medan sex personer är födda på 1960-talet och två på 1940-talet. På dessa orter bor de intervjuade: Mjölby, Eslöv, Trelleborg, Vänerby, Östersund, Sundbyberg, Norrköping, Gustavsfors, Göteborg, Lycksele, Säter, Eldsberga, Hammarö, Östersund, Täby, Stockholm, Stockholm, Hammenhög, Malmö, Ömberg, Lidingö, Skogstibble, Ulricehamn och Vänersborg.

Eva Solid

Eva Solid

Född 1958, uppvuxen i Oskarshamn

Tidigare fotvårdsspecialist, i dag präst

Eva Solid har på olika sätt varit aktiv inom Svenska kyrkan sedan fyraårsåldern och prästkallelsen har funnits sedan tonåren. Därför var det ett naturligt steg att till slut, 36 år gammal, påbörja prästutbildningen. Samma snitslade bana tror hon finns hos en majoritet som växlar spår i yrkeslivet.

– För en del är det dramatiskt, man säljer allt och ger sig ut på sjön i sju år, men så är det nog inte för så många. Skrapar man på ytan finns det oftast spår och en linje hos de flesta.

Däremot beskriver hon omvärldens reaktion på beslutet som tudelad. Å ena sidan fanns de som hejade på, å andra sidan de som tyckte att hon borde prioritera sina barn i stället.

– Man försökte få mig till en dålig förälder för att jag satte mig på skolbänken, men jag menar att det inspirerar barnen, och man är hemma mycket mellan föreläsningarna.

Hon tillhör generationen som ganska sorglöst kunde välja en kringelikrokig väg genom livet med ströjobb, resor och spridda studier. Så småningom utbildade hon sig till fotvårdsspecialist, arbetade med det inom vården men också med svårt sjuka barn.

– Så fick jag tre egna barn i rask takt och var hemma med dem några år. När jag väl skulle ut och jobba igen kunde jag inte släppa tanken på att bli präst.

Eva Solid, som längtat efter att få studera, medger utan omsvep att det ändå inte var enkelt med barn och extraknäck, ”men det gick”. Dessutom var det ovant att gå från en kompetent

vuxenroll till att bli elev. Samtidigt värdesätter hon möjligheten att omskola sig senare i livet.

– Jag hoppas den aldrig försvinner, för det är något väldigt gott att vi kommer ut i arbetslivet i olika åldrar och från olika sammanhang.

På samma gång beklagar hon att samhället lyssnar mer på den som har en hög utbildning, än på den utan.

– Det är en tragedi för samhället att vi lyssnar mer på *vem* som säger något än vad som sägs och görs. Den som går spikrakt fram med högsta betyg från gymnasiet ser inte riktigt det, för då är man van att bli lyssnad på hela tiden.

Carina Haraldsdotter

Carina Haraldsdotter

Född 1961, uppvuxen i Eslöv

Tidigare barnskötare och svetsare, i dag silversmed

Carina Haraldsdotter har varit Skåne trogen hela sitt liv och bor i dag i Tomelilla. Redan som tonåring började hon jobba på sjukhuset i Lund, utbildade sig till barnskötare och blev kvar. När första egna barnet kom falnade lusten att ta hand om andras barn och hon gick en arbetsmarknadsutbildning för att bli svetsare.

– Metall och hantverk har alltid intresserat mig. Jag försökte komma in på någon skola, men smedutbildningar fanns bara i norra Sverige och jag kunde inte tänka mig att rycka upp min son och flytta.

Som svetsare arbetade hon på en mekanisk verkstad i Ystad och fick med tiden ytterligare tre barn. När verkstaden slog igen sökte Carina Haraldsdotter sig till Polisen och blev så småningom vapenhandläggare, vilket var ”tryggt men lite trist”. Först 2010, när tre av de fyra barnen var vuxna, vågade hon till slut göra verklighet av drömmen om smedyrket, mycket tack vare makens stöd.

– Tidigare har det alltid varit barnens behov som styrt, men nu stöttar de mig.

Trots att yrkeshögskoleutbildningen var i Leksand bodde hon kvar i Skåne, eftersom skolan erbjöd en handledare i Köpenhamn. Två år senare startade hon eget företag med ateljé och butik hemma i villan, eftersom det håller kostnaderna nere jämfört med att hyra lokal. Just att pressa kostnaderna är viktigt för Carina Haraldsdotter, men också att inte lägga energi på det som andra kan göra bättre, framför allt kring saker som till

exempel bokföring, där konsekvenserna blir allvarliga om allt inte är korrekt.

- Ring alla, Skatteverket, LRF Konsult och andra, det finns en hel del hjälp att få. Ska man lyckas krävs planering och koll på kostnaderna.

Trots kostnader och osäkerhet tycker hon att yrkesväxlingen inneburit ett bättre liv med en ny, inre ro.

- Det är som en ny vändning i livet, detta kommer jag att syssla med långt efter pensionsåldern.

Tamasi Tamanivalu

Tamasi Tamanivalu

Född 1964

Uppvuxen i Fiji

**Före detta professionell rugbyspelare, i dag service-
tekniker**

Ett visst mått av äventyrlust och ett stort behov av ett sabbatsår förde Tamasi Tamanivalu till Sverige 2001. Redan första veckan träffade han sin blivande sambo och sedan dess är han kvar.

– Jag hade svarat på en annons där de sökte en rugbytränare till Trelleborg och tog det som en chans att resa runt i Europa.

Han är uppvuxen i Fiji, örepubliken i Stilla havet, ägnade fritiden åt rugby och fick inte studera vidare för sin pappa. I stället blev det yrkesgymnasium och jobb redan som 17-åring. 1986 flyttade han med föräldrarna till Australien, där hans nya klubb fixade lägenhet och jobb som servicetekniker. Tio år senare lämnade han Australien.

– Jag var på en lång landslagsturné i Storbritannien och jag fick ett profffskontrakt i Wales.

Där stannade Tamasi Tamanivalu i tre år, sen orkade inte kroppen mer så han åkte hem till Australien för att vila och få rehabilitering. I en tidning såg han en annons där Trelleborg sökte en rugbytränare.

– Min bild av Sverige var att där var fullt av långa, blonda vikingar med skägg. Jag visste inte att svenskarna spelade rugby.

Tanken på ett sabbatsår i ett nytt land, i kombination med möjligheten att kunna resa runt i Europa, fick honom att svara

på annonsen. Han fick jobbet, packade väskan och kom nyfiken, men utan stora förväntningar, till Trelleborg.

– Staden var lugn och fin. Jag cyklade över allt, hade fått en lägenhet och började jobba som servicetekniker på gummifabriken direkt.

Inom en vecka hade han träffat sin blivande sambo, de bildade snabbt familj och allt såg ljust ut. Betydligt tuffare blev det några år senare, när gummifabriken sa upp folk och han blev av med jobbet.

– Utan kontakter var det svårt att hitta något nytt och jag hoppade runt som vikarie på tre olika företag.

Till slut fick han en anställning, men blev återigen arbetslös under finanskrisen. Efter att ha sökt över 100 jobb var gränsen nådd.

– Med utländskt namn är det svårt att få jobb i Sverige, så jag bestämde mig för att skaffa en svensk utbildning.

Hösten 2009 började han en 2,5-årig teknisk yrkeshögskoleutbildning i Lund och fick därefter jobb direkt på ett återvinningsföretag.

– Det var tufft att plugga och arbeta extra på kvällarna, men det har betytt massor för mig. Jag är väldigt stolt över att jag lyckades.

Tua Gustafsson

Tua Gustafsson

Född 1965 i Finland

Tidigare karossbyggare på Saab Automobil, i dag timvikarie inom kriminalvården

Alla vill inte ha en förändring utan många är helt nöjda med tillvaron på den arbetsplats de gått till i flera år, kanske decennier. Då blir det en chock när dörren dit plötsligt stängs.

I Västra Götaland, storregionen som bildades 1998, har krisen inom fordonsindustrin tvingat många ut på en osäker arbetsmarknad. En av dem är Tua Gustafsson, som började på biltillverkaren Saab direkt efter gymnasiet 1984. Hennes första tanke när konkursbeskedet kom i december 2011 var kort och koncis.

– Fan också.

Det sista hon och hennes kollegor hade trott var att bolaget verkligen skulle gå i konkurs: ”Vi byggde ju världens bästa bil.” För den som bara följt turerna kring Saab via medierna kan det tyckas obegripligt att beskedet kom som en chock. Tua Gustafsson kan på ett sätt förstå det, men vill ge en annan bild.

– Det kändes som om många var emot att Saab skulle överleva och vi fick en kampvilja och sammanhållning som var unik. Vi ville visa hela världen att vi kunde klara det här.

Fem år gammal flyttade hon från Finland till Trollhättan, när föräldrarna fick jobb på Saab 1970. Några år senare kom mormor efter och började som städerska på fabriken. Föräldrarna hade nog gärna sett att dottern fortsatt till högskolan, men det blev inte så.

– Jag skaffade lägenhet, jobbade på och hade gott om pengar när räkningarna ramlade in. Min blivande man träffade jag på Saab och så blev jag gravid... Ja, på den vägen var det.

Knappt ett år efter konkursen känner hon fortfarande en sorg och saknad efter det som var hennes andra hem. Samtidigt känns det som en förbjuden sorg, olik den när hennes föräldrar dog och omvärlden visade hänsyn för känslorna.

– Man behöver sörja för att gå vidare och måste få rensa ut de här känslorna. Ingen mår bra av att vara arbetslös, men sorgen måste få ta plats innan man blir piskad att söka ett nytt jobb.

Ett dilemma för industriarbetare är att de sällan har någon dokumentation över sin kompetens. Det tvingades Tua Gustafsson inse när Arbetsförmedlingen inte kunde matcha hennes kompetens som karossbyggare mot några yrken. I stället svarade hon på en platsannons där kriminalvården sökte folk och fick ett sommarvikariat som kriminalvårdare på anstalten Brinkeberg i Vänersborg.

Det kändes rätt direkt, inte minst eftersom hon tycker att det inom kriminalvården finns ett intresse för lång livserfarenhet, ett intresse hon efterlyser hos fler arbetsgivare.

– Ge oss äldre en chans, låt oss komma på intervju. Mycket av det vi lärt oss kan man ha glädje av inom andra yrken, det handlar inte bara om högskolekompetens utan också om personlig lämplighet.

Sedan vikariatet tog slut är tillvaron osäker, eftersom hon med kort varsel blir inringd av kriminalvården för enstaka dagar. Dagar utan arbete får hon ersättning från a-kassan, men den möjligheten finns bara under 75 dagar, därefter går det bara att få ersättning på heltid.

– Det tycker jag är synd, för då måste jag chansa på att få tillräckligt med jobb eller välja att gå på a-kassa och tacka nej till kriminalvården.

Håkan Ekholm

Håkan Ekholm

Född 1953, uppvuxen i Göteborg

**Tidigare produktionsledare på Saab Automobil, i dag
butiksföreståndare**

Tjugo minuters körning västerut från Saab i Trollhättan ligger den lilla byn Väne-Ryr. I utkanten av samhället bor Håkan Ekholm, i ett hus han byggde själv för tjugo år sedan. Med sina 32 tjänsteår tillhör även han trotjänarna inom Saab Automobil. Där har han som arbetsledare skaffat sig specialkompetens inom lean production, en modell för produktionsutveckling som hämtats från den japanska bilindustrin.

– Enda gången jag funderade på att byta jobb var för ungefär två år sedan, när ett amerikanskt företag ringde. De hade fått nys om min kompetens inom lean production. Nackdelen var väl att jag är lite till åldern kommen och att man hellre väljer en akademiker i stället för en praktiskt kunnig i ämnet.

Tävlingsmänniskan Håkan Ekholm, utan eftergymnasial utbildning, sökte därför till högskolan i Trollhättan när alla fortfarande hoppades på en framtid för Saab. När konkursen var ett faktum förvånades han över vad det innebar att anmäla sig som arbetslös.

– Det är en fruktansvärd soppa. Arbetsförmedlingen, a-kassan, Trygghetsrådet, försäkringsbolag... Alla ska ha mängder av papper. Jag förstår inte hur människor som mår dåligt orkar lösa den situationen. Där skulle behövas lite lean production för att göra det lättare för arbetslösa att gå vidare!

Håkan Ekholm är inte lagd åt att deppa utan han satsade stenhårt på en termins studier. Första dagen var lite konstlad, kursarna var i 20-årsåldern, han själv 58 år och lärarna något yngre.

– Jag kom in bara för att de visste att jag hade kompetensen och kunde tillföra mycket till skolan.

Han hade inga planer på att läsa mer än en termin utan övervägde ett liv som konsult. Som praktisk övning under terminen genomförde han ett 30-punktsprogram för förbättringar på en Icabutik i Trollhättan. Resultatet blev en provanställning som butikschef.

– Man säger att åldern inte spelar någon roll, men jag märker att det finns en viss oroskänsla att anställa någon äldre som kanske inte kan utvecklas inom företaget. Det är ju ganska kort tid före pensionen.

Både Håkan Ekholm och Tua Gustafsson kom ut i arbetslivet i en tid när det inte behövdes mer än gymnasieexamen för att få en anställning. De har sedan skaffat sig en avancerad industriell kompetens genom internutbildningar.

I dag ser verkligheten annorlunda ut, och därför har båda ett gemensamt råd till nästa generation: Skaffa en utbildning.

Krister Lundström

Krister Lundström

Född 1963, uppvuxen i Arvidsjaur

**Tidigare skogsarbetare, i dag kulturarbetare/attribut-
makare**

För Krister Lundström handlade utbildning i första hand om praktisk kunskap som enkelt skulle ge ett jobb, för att så fort som möjligt klara sig själv. Något annat alternativ diskuterades aldrig i barndomshemmet i Arvidsjaur, så därför började Krister Lundström i skogen direkt efter tvåårigt skogsbruksgymnasium.

– Det krävs en del för att sadla om, men när min pappa dog släppte en del av de kulturella ramarna. Jag upplevde det inte som en belastning när han levde, men har reflekterat över det senare.

I samband med en SSU-utbildning höll en kompis ett brandtal för arbetarrörelsens folkhögskola Brunnsvik, vilket inspirerade Krister Lundström att söka sig dit.

– Där började jag läsa böcker, vilket jag över huvud taget inte skulle ödslat mitt liv på tidigare, och det var som om en ny värld öppnade sig.

Till omvärldens förvåning började han några månader senare läsa kulturarbetarlinjen på Umeå universitet, 27 år gammal. Hans mamma, som var brevbärare, tyckte det var märkligt att studera i flera år utan att få någon formell titel som veterinär, polis eller ingenjör.

– Om man är uppvuxen med att inte kunna gå på promenad utan ett konkret ärende, verkar det vansinnigt att bara läsa på måfå. Tyvärr hade jag nog inte orkat stå för det om pappa levte.

Med mycket humor beskriver han två världar som visade ett monumentalt ointresse för att lära känna varandra. Av bara farten blev det lite extra kurser efter examen, men också en insikt om att inte vilja vara en renodlad akademiker eller administratör inom kultursektorn. Ett dilemma som delvis löstes på grund av arbetsbristen inom kultursektorn. I stället blev det en tvåårig utbildning i attributmakeri på Jamtli, läns museet i Östersund. Då föll pusselbitarna på plats och han är fortfarande kvar på museet.

– Min måhända påbörjade klassresa fick ta ett halvt steg tillbaka när jag blev hantverkare, tack och lov. Jag vill ha en mer påtaglig verklighet, mer praktisk än andlig.

Samma sak med innehållet i lönekuvertet efter studieåren.

– Ekonomiskt har det varit ett fiasko, men jag trivs med det. Jag har fått mer kulturellt än ekonomiskt kapital.

Susanne Ahlinder

Susanne Ahlinder

Född 1953, uppvuxen i Stockholm.

Tidigare flygledarassistent, i dag sjuksköterska

Susanne Ahlinder växte upp i ett arbetarhem på Södermalm i Stockholm, där traditionen talade för att börja arbeta tidigt. Hon berättar om en kort karriär som kartbiträde på SMHI, innan hon som 19-åring kom in på flygledarassistentutbildningen inom Luftfartsverket. Där blev hon kvar, med några få kortare avbrott, tills hon slutade med avgångsvederlag efter drygt 30 år. Inte av vantrivsel, tvärtom, utan mer för att det började likna ett sömnigt äktenskap.

– Efter så många år är det inte så mycket nytändning längre. Man går till sitt jobb, tittar på klockan och tänker att om två timmar går jag hem, det är tre månader till semestern och tio år till pensionen...

Suget efter något nytt tog överhand, och lockad av de goda arbetsutsikterna började hon på undersköterskeutbildningen och fortsatte sedan att läsa till sjuksköterska.

– Jag var för gammal för att få studielån, så jag jobbade extra som undersköterska på helger och kvällar. Det är inte så lätt för äldre att läsa till något nytt yrke, eftersom man tvingas arbeta parallellt med akademiska studier.

Våren 2011, ett halvår före sin 57-årsdag, började Susanne Ahlinder sin tjänst på reumatologen på Huddinge sjukhus. I kraft av sin sjuksköterskelegitimation känner hon sig i dag mer tagen på allvar än tidigare, när viktiga samhällsfrågor som drogproblem, invandring och vård diskuteras.

– Jag är uppvuxen med en alkoholist, var länge gift med en latinamerikan och min yngsta dotter har Downs syndrom. Med

kunskap och erfarenhet kan jag hjälpa patienter att bli delaktiga i stället för slavar under vården.

Däremot upplever hon inget ekonomiskt uppsving utan uppskattar sin månadslön till 10 000 kronor lägre än vad den skulle varit inom flyget i dag.

– Löneutvecklingen inom vården är ett mysterium för mig. Enda möjligheten att tjäna mer som sköterska är att flytta utomlands.

Om bara sju år har Susanne Ahlinder rätt att gå i pension men att planera för livet som pensionär toppar inte dagordningen. Just nu är målet att jobba på tills yngsta dottern gått ut gymnasiet om fyra år.

– Då är jag bara 62 år och skulle gärna åka till Norge eller utomlands på uppdrag. Jag är för ung i sinnet för att vara i fas med pensionskuverten.

Denise Bäckström

Denise Bäckström

Född 1976, uppvuxen i Eskilstuna

Tidigare pansarofficer, i dag läkare

En som är övertygad om att det inte finns någon pension när hon nått den åldern är Denise Bäckström.

– Jag tror att man bara kommer att gå ned i arbetstid, beroende på hur sjuklig man är, säger hon.

Denise Bäckström gick tekniskt inriktad naturvetarlinje på gymnasiet med medelmåttiga betyg i alla ämnen utom idrott, data och bild, och var helt villrådig inför framtiden. Ett sabbatsår som värnpliktig gjorde beslutet enklare.

– Militären passade mig väldigt bra. Dels har jag det ganska lätt för mig fysiskt, dels tycker jag om utmaningar och att hålla mitt eget tempo, som är högt jämfört med andras.

Hon blev löjtnant i pansarförbandet och stannade inom försvaret i åtta år. När utmaningarna inte längre kom i tillräckligt snabbt takt, och när utvecklingen inom försvaret inte stämde med hennes egna värderingar, var det dags att gå vidare.

– Jag sa redan från början att det här inte var mitt egentliga karriärval och att jag bara skulle stanna så länge det var roligt.

Kravlistan för ett framtida yrke toppades av att få jobba med människor, utvecklingsmöjligheter och högre lön. Två yrken passerade nålsögat, sjukgymnast och läkare. Direkt efter upp-ropet på sjukgymnastprogrammet blev hon upprind och erbjuden en reservplats på läkarutbildningen, men tvekade inför att plugga i fem år.

– Men min mamma stod bredvid och tyckte att jag absolut skulle ta platsen. Så ok, tänkte jag, och tog den.

Så medan maken var pappaledig med deras nyfödde son var Denise Bäckström tjänstledig för studier. Under pauserna möttes de utanför föreläsningssalarna, så att hon kunde amma. Omvärldens reaktion över deras modell kom som en överraskning.

– Jag vet inte hur många kommentarer jag fick om att det inte var bra för barnet att inte vara med mamman hela tiden. Det var jättekontroversiellt och jag vågade inte berätta på barnavårdscentralen hur vi gjorde.

Två veckor in på terminen ringde överraskande en studievägledare och meddelade att Denise Bäckström beviljats föräldraledighet: ”För du vill väl vara hemma och ta hand om ditt barn?”

– Någon hade tyckt synd om oss, eftersom det inte var tillåtet att vara föräldraledig första terminen, så de hittade ett kryphål men ingen frågade mig om min uppfattning.

Paret Bäckström höll fast vid sin linje, fick ytterligare tre barn och turades om att vara hemma på heltid med vartannat barn.

– Det är trångsynt att tro att ett litet barn måste ha sin mamma hos sig hela tiden, andra lösningar kan vara jättebra för mamma, barn och familj.

Denise Bäckström rekommenderar varmt att få barn under studieåren och att man inte ska vara rädd för att det inte går ihop ekonomiskt.

– Man inte är så bunden och har en otrolig frihet att hämta och lämna på dagis eller ta ledigt en dag i veckan och gå på babysim. Små barn kostar heller inte så mycket, om man inte väljer dyraste barnvagnen eller babyrytmiken.

Robert Suttner

Robert Suttner

Född 1959, uppvuxen i Stockholm

Tidigare baksätessmontör, i dag veckopendlande snickare

Samtidigt som den svenska arbetsmarknaden hårdnat, ropar grannlandet Norge efter arbetskraft, vilket lockar en växande grupp svenskar att söka sig västerut. Nästan 30 000 svenskar arbetspendlar till Norge, vilket är den största pendlingsströmmen mellan nordiska länder, och prognoserna talar för en fortsatt ökning. Framför allt finns pendlarna inom restaurangvärlden, sjukvården och byggbranschen.

En av dem som varje måndag morgon sätter sig i bilen och korsar gränsen är Robert Suttner. Han är bor hisnande vackert i Gustavsfors vid Dalslands kanal, på gränsen till Värmland. Uppvuxen i centrala Stockholm tillbringade han sin barndoms somrar här i ett gult kråkslott, tillsammans med sin syster och sina kusiner.

– Jag fick mycket kamrater här och efter en sommar på 80-talet blev jag kvar här.

Hans pappa, som är uppvuxen i trakten, kände en möbelsnickare och ordnade jobb åt sonen i möbelfabriken. Där stannade Robert Suttner i något år och hade därefter olika beredskapsjobb, oftast utomhus. 1983 kom han in på Volvo i Bengtsfors, som senare blev en del av Lear, underleverantör till Volvo.

– Jag var baksätessmontör. Själva arbetet var inte särskilt stimulerande, men arbetskamraterna och stämningen var helt fantastiska. Fabriken var ren och snygg och tillvaron trygg.

1999 slogs tryggheten i spillror när Lear slog igen. Nedläggningen var ett dråpslag mot den gamla bruksorten Bengtsfors. Med 800 anställda var fabriken kommunens största arbetsgivare. Tvåbarnspappan Robert Suttner såg ingen framtid på orten men ville inte rycka upp familjen. I stället tog han kontakt med en kompis som arbetade i Norge och kom den vägen in i byggbranschen. Sedan dess kör han varje måndagsmorgon de 15 milen till Oslo, jobbar 40–45 timmar på fyra dagar och kör hem igen på torsdagskvällen. Jämfört med livet på fabriken i Bengtsfors är livet som snickare hårdare.

– Där var det varmt och skönt, här jobbar jag ute i regn och snö och får hänga i dåliga arbetsställningar. Det är en annan värld.

Robert Suttner har numera ett bolag i Norge och genom det hyr han ut sina tjänster till olika andra företag. Sedan fem år tillbaka arbetspendlar även hustrun Maud, men de samåker inte eftersom hon åker till en mindre stad. Tidigare jobbade hon som undersköterska inom äldreården i Bengtsfors. När hemmet stängdes erbjöds hon ett nytt jobb av kommunen, men bestämde sig för att testa något helt nytt. I dag arbetar hon med unga funktionshindrade, tjänar mer än i Sverige och stormtrivs, trots oregelbundna arbetstider. Även deras 27-årige son, som flyttat till värmländska Grums, jobbar i Norge.

– Svenskar är populära, värre är det för dem som kommer från öst, letter och ester. De får ofta skitjobben.

Även om det tär på det sociala livet att ligga borta under veckorna, tycker Robert Suttner att vinsterna överväger. Han tjänar mer och behöver köra kortare sträckor än för motsvarande jobb i Sverige. Det viktigaste är att ha ett jobb och tjäna pengar, en fast punkt att hålla sig till.

– Men om det är ekonomiskt möjligt går jag gärna i pension vid 60 år för att hinna göra något annat, kanske resa lite.

Kemal Vukotic

Kemal Vukotic

Född 1977, uppvuxen i Bosnien-Hercegovina

Före detta industriarbetare, i dag redovisningsekonom

För Kemal Vukotic har sökandet efter en förlorad trygghet varit en ledstjärna i livet. Som 15-åring flydde han till Sverige med sin mamma och syster från kriget i det forna Jugoslavien. Efter gymnasiet i Göteborg återvände han till Sarajevo för att gå ekonomlinjen på universitet, men det blev inga studier.

– Det var roligare att vara med kompisar och jobba med pappa i hans bolag.

Kemal Vukotic stannade två år, men återvände till Sverige besviken över att motsättningarna mellan olika folkgrupper fortfarande dominerade vardagen i det gamla hemlandet. Tillbaka i Göteborg började han inom industrin.

– Jag tänkte jobba i ett eller två år, skrapa ihop lite pengar, kanske köpa en lägenhet och sedan studera. Men innan jag hann vända mig om hade jag blivit 30 år.

Vändpunkten kom med finanskrisen 2008. Företaget som Kemal Vukotic arbetade för gick i konkurs men rekonstruerades. Efter bara en månad som arbetslös fick han tillbaka sin tjänst men den forna arbetsglädjen och tryggheten var försvunna. Hotbilden var att jobben skulle försvinna utomlands på samma sätt som den förlorade varvsindustrin i Göteborg. Ett besök på Arbetsförmedlingen ökade oron.

– Där fanns flera hundra personer med samma profil som jag, utan yrke att konkurrera med.

Kemal Vukotic bestämde sig för att som 33-åring gå vidare och studera, men drog sig för tre till fem år på högskolan.

– Troligen skulle jag ha behövt komplettera mina gymnasiebetyg, så jag skulle vara nära före 40 år innan utbildningen klar.

Kemal Vukotic skrattar och flikar in att det i och för sig inte är någon ålder att tala om, haken var planerna på att bilda familj. Genom sin sambo, civilekonom på biltillverkaren Volvo, hörde han talas om IHM Business School, en tvåårig yrkeshögskoleutbildning. Han antogs, tog tjänstledigt för studier och förberedde sig ekonomiskt.

– Jag sålde min bil och en del andra saker som jag hade avbetalningar på för att inte ha det för tufft ekonomiskt.

Däremot var han inte förberedd på den mentala omställningen att gå från tryggheten i välbekanta arbetsuppgifter till studier utan garantier om jobb. Chocken satt i till första tentan, sedan fanns det ingen tid för grubblerier.

– Det här har varit sagolikt för mig. Efter allt elände från kriget och framåt har de här två åren varit en verklig ljuspunkt som förändrat hela mitt liv.

Sommaren 2012 fick Kemal Vukotic fast jobb som redovisningsekonom på Skatteverket. Med nytt självförtroende vågar han även satsa privat. I januari 2013 väntas första barnet och familjen letar hus.

Åsa Engman

Åsa Engman

Född 1969, uppvuxen i Fjällsjönäs

Tidigare undersköterska, i dag träindustriarbetare

Långt norrut från storstadsregionen Göteborg, i västerbottniska Lycksele med drygt 8 000 invånare, bor Åsa Engman, född 1969. Av rent taktiska skäl valde hon vårdlinjen på gymnasiet, lockad av möjligheten att få jobb som undersköterska direkt efter skolan.

Efter drygt 20 år inom vården fastnade hon våren 2011 för en annons om en träteknisk utbildning på komvux. Sporrade av sin man sa hon upp sig och började plugga för att komma bort från en allt mer slitsam situation.

– Jag låg alltid vaken på kvällarna med dåligt samvete för att jag inte kunnat sitta ner och prata med Agda, 87 år. Det var som om jag inte jobbade för dem som var sjuka och gamla, utan för att skriva rapporter och sitta i möten.

Det som sög musten ur henne var inte de tunga lyften utan ensamheten och den psykiska stressen. Ofta var det åtta till nio personer som skulle besökas mellan sju på morgonen och halv tio på förmiddagen.

– Det är inte lång tid när många är sängliggande, ska duschas och få frukost.

Sista fredagen i mars 2012 var kursen slut och måndagen den 2 april började Åsa Engman som träindustriarbetare på Hedlunda industri, företaget som tillverkar hyllklassikern Ivar och andra möbler för inredningsjätten Ikea.

Åsa Engman

– Jag har levt upp och känner att jag hittat mig själv. Min man tycker att han har fått tillbaka sin fru och barnen har fått en gladare mamma.

Med mindre än ett år inom industrin, tjänar Åsa Engman redan mer än efter 20 år inom vården, trots lediga helger.

– Jag borde ha gjort det här för tio år sedan, men då hade jag småbarn och det kändes för tufft.

Inger Bergman Flink

Inger Bergman Flink

Född 1960, uppvuxen utanför Borlänge

Tidigare undersköterska, i dag vaktmästare

I sydöstra Dalarna ligger en av landets minsta tätorter, Säter. Här började Inger Bergman Flink att arbeta inom vården, efter flera år som lantbruksarbetare. Efter drygt tio år drabbades hon av utbrändhet, eller utmattningsdepression som det står i journalen, och befann sig under flera år i ett stort, svart hål.

Alltsammans började med en oresonlig irritation och en förlamande trötthet. På jobbet bet hon ihop men hemma fungerade ingenting. När tillståndet förvärrades tappade hon känslan i vissa kroppsdelar, förlorade sifferminnet och glömde alla koder. En dag vaknade hon upp i bilen, utan att veta var eller varför hon var ute och körde.

– Tack och lov kom jag till en läkare som tog det på allvar. Ändå tog det säkert ett år innan jag lyssnade på allvar, trots att han hela tiden kunde beskriva nästa fas, som till exempel att jag skulle vakna upp i bilen.

Inger Bergman Flink beskriver sig själv som en duktig flicka, van att ta ansvar både för sig själv och för andra, ända sedan barnsben. Att tappa kontrollen ingår inte i den självbilden och därför blev diagnosen så svår att ta till sig. Hon blev sjukskriven och försökte utan framgång komma tillbaka som undersköterska på servicehemmet.

– Jag var folkskygg och ville inte visa mig bland folk. Därför fick jag börja med att göra en sak i veckan, ta en fika eller klara att köra en tvättmaskin.

Efter att ha arbetstränat i etapper är hon sedan knappt fem år vaktmästare inom kommunen, bär möbler, kör post, skottar snö

och lagar vägar. Arbetsuppgifter som gett henne självständigheten tillbaka.

– Jag har överlevt och mitt människovärde tillbaka, är glad och tycker för det mesta om att gå till jobbet. Men det har varit en sjuhelsikes resa.

Maria Cronqvist

Maria Cronqvist

Född 1968, uppvuxen i Falkenberg

Tidigare grisproducent, i dag toalettuthyrare

Lantbrukaren Maria Cronqvist kämpar tillsammans med sin man Magnus för att få lönsamhet i sitt lantbruksföretag i Eldsberga, strax söder om Halmstad.

De tog över gården från hans föräldrar 1998 och satsade på grisproduktion, men tvingades tänka om i den stenhårda konkurrensen med importerat fläskkött.

– 2010 gick vi back med 2 000 kronor per dag och beslutade oss för att sälja grisarna.

Beslutet var svårt, men nödvändigt, och påverkades även av att Maria Cronqvist har förslitningsskador i händerna som gjorde det svårt att hålla samma tempo i stallarna som tidigare. I stället har hon satsat på ett franchiseföretag och hyr via det ut bajamajor till festivaler och fester. Att transportera, sköta om och göra rent 100 bajamajor under tre hektiska sommarmånader är slitigt men positivt. Orsaken är alla hon träffar som ska ut och ha kul.

– Vi kommer med det alla vill ha, men ingen vill röra vid. Jag får massor av mail från nöjda människor och det är man inte van vid från lantbruket.

Inkomsterna från företaget ger också en tryggad inkomst vid sidan av det mer konjunktürkänsliga lantbruket. Dessutom är det första gången de inte bara slitit hårt utan också får lön för mödan.

I samma veva som makarna Cronqvist bestämde sig för att sluta med grisproduktionen erbjöds de ett större arrende och

möjligheten att fördubbla sin spannmålsodling. Arrendet var en vinstlott, eftersom den ökade efterfrågan på världens råvarumarknader inneburit ett ekonomiskt uppsving för spannmålsbönder.

– Det hade vi inte kunnat tacka ja till om vi haft djuren kvar. Och vi hade nog inte kunnat behålla gården om vi fortsatt med grisarna.

I en bransch med hög medelålder tillhör 44-åriga Maria Cronqvist den yngre, mer affärsinriktade generationen, men hon beklagar ändå de tuffa krav som ställs på lantbrukare.

– Du måste vara entreprenör, företagare, mångsysslare och kunna en massa saker. Man måste tänka utanför ramen och optimera hela tiden. Jag tror inte att alla klarar det.

Lena Larsson

Lena Larsson

Född 1956, uppvuxen utanför Karlstad

Tidigare vårdbiträde, driver i dag eget städföretag

Utanför storstadsområdena är det inte ovanligt att starta eget för att slippa vara arbetslös. En som valt den vägen är Lena Larsson i Hammarö, halvön i Vänern som är Värmlands till ytan minsta kommun.

Hon började arbeta på restaurang direkt efter nian och fortsatte inom vården som sjukvårdsbiträde 1978. När utbildningskraven förändrades inom vården under 1990-talet, tog hon tjänstledigt och läste in högstadiet för att träna upp studietekniken och fortsatte sedan med basämnena på vuxengymnasiet.

– Kanske inte strålande, men jag klarade det. Dessutom hade jag kommit ut från vården, sett något annat och ville pröva något nytt men jag visste inte vad, berättar Lena Larsson på klingande värmländska.

1995 slutade hon med avgångsvederlag och hoppades komma bort från vården. I väntan på att hitta rätt vikarierade hon inom hemtjänsten, prövade på att vara receptionist, lämnade Värmland några år och jobbade inom industrin för att sedan flytta hem igen.

– Hela tiden hade jag den här drömmen om att starta eget. Café, kiosk, butik... Jag tittade på lokaler men det blev aldrig något.

Ett diskbräck blev inledningen på några tunga år med arbetslöshet och sjukskrivning. Till slut kom hon in i Arbetsförmedlingens åtgärdsprogram för långtidsarbetslösa, jobb- och utvecklingsgarantin, men hon fick nog under fas 3.

– Jag begriper inte ett skvatt av alla de här faserna och har inte lust att sätta mig in i dem. När jag hamnade i fas 3 jobbade jag gratis inom hemtjänsten där jag tidigare vikarierat, det var helt galet.

Känslan av att jobba gratis bottnade i att hon utförde samma jobb som tidigare men fick inte samma lön som kollegorna utan aktivitetstöd, som är lägre än a-kassersättningen.

Nu eller aldrig, tänkte hon, var det dags att starta eget. Första steget blev att dela ut lappar i Hammarö där hon erbjöd sina städtjänster. Lena Larsson beskriver både en kamp för att få ett halvårs starta-eget-bidrag och en oro för att inte förstå alla regelverk och därför göra något misstag. Målet är att åtminstone överleva ett år som företagare. Hon gillar pappersarbetet, har bokföringen travad på skrivbordet och hoppas kunna ta ut en lön i nivå med a-kassan.

– Det här kul, jättekul. Jag bestämmer själv, är glad och har haft råd att bjuda mina barnbarn på teater. Det hade jag inte förut.

Pelle Höglund

Pelle Höglund

Född 1953, uppvuxen i Sundbyberg

Tidigare narkosköterska, i dag systemvetare och egen företagare

En som hade helt andra förutsättningar för att starta eget är Pelle Höglund i Östersund. Under 1970-talet befann han sig långt ut på vänsterkanten, spelade i proggbandet "Arbetets söner och döttrar" och bodde i kollektiv.

– Jag var jätteaktiv inom FNL-rörelsen och vänsterrörelsen. Då skulle man inte bli något akademiskt utan något mer arbetaraktigt. Sjuksköterska var ok, även om det var på gränsen.

I klassen fanns Gudrun, de blev ett par och är så fortfarande, och hon flyttade in kollektivet. Men när de fick barn kändes kollektivet för stökigt.

– Vi var nyutbildade och tänkte lämna Stockholm. Eftersom det var brist på sjuksköterskor fick man jobb överallt, betald flytt och lägenheten ordnad.

När paret bläddrade i kartboken föll de för Östersund, eftersom där fanns både fjäll och sjö. De flyttade dit och delade i början på en sjukskötersketjänst genom att jobba varannan vecka. Pelle Höglund vidareutbildade sig till narkosköterska i Umeå, men fortsatte i Östersund och stormtrivdes under några år. Förändringen kom genom ett fackligt engagemang, som både förde in nya perspektiv och kontakter utanför vården.

– Vi hade en tidning som jag skrev mycket i och samtidigt fick jag upp ögonen för information och lärande.

Under sjuksköterskestrejken 1986 stred han på barrikaderna och producerade en skiva med kampsånger, "Vit rock", som såldes under konflikten. Pelle Höglund ansåg att förbundsledningen vek sig och accepterade ett halvdåligt avtal. För honom blev det droppen som avgjorde beslutet att läsa systemvetenskaplig linje på högskolan i Östersund.

– Det var skitkul att plugga efter att ha jobbat i så många år, men också chockartat. Mycket engelska och svår matte.

Pelle Höglund beskriver det som att gå från att vara en etablerad person, med viss status och kontaktnät, till att känna sig som en nolla, men att det var ett chocktillstånd som snabbt gick över. I sin nya karriär har han nischat sig mot interaktivt lärande, främst inom sjukvård och hälsa, och har vunnit flera priser.

– Trivs man inte med sitt jobb utan vill pröva något nytt, så gör det. Även om en utbildning tar några år, så är det väldigt lite tid av ens liv och det kan göra att man blommar upp och mår bra.

Lars Carlstrand

Lars Carlstrand

Född 1959, uppvuxen i Uppsala

Tidigare ingenjör, i dag massör och vd för eget friskvårdsföretag

Fler än en fast anställd har lämnat tryggheten för att försöka leva på sin hobby. En av dem är Lars Carlstrand, som 2004 utsågs till "Årets företagare" i Uppsala. Med enbart fyraårigt tekniskt gymnasium i botten arbetade han i många år som forskningsingenjör och servade forskare vid Uppsala universitet med teknisk utrustning. På fritiden tävlade han i tyngdlyftning och kom den vägen i kontakt med den klassiska svenska massagen.

– Jag fick besvär med kroppen, fick hjälp av massage och fascinerades av att så enkla metoder kunde göra stora förändringar hos människor med skador och besvär.

Insikten inspirerade honom att utbilda sig till massör och att ett år efter examen öppna en mottagning vid sidan av sitt ordinarie arbete.

– Men eftersom jag är entreprenör och tycker om att bygga upp saker så växte verksamheten tills det blev ohållbart.

Lösningen blev att jobba 80 procent på universitet och övrig tid som massör, i alla fall på pappret. I verkligheten arbetade småbarnspappan Lars Carlstrand 80 procent med båda sakerna. Långsiktigt var det en ohållbar ekvation och 1999 sa han upp sig för att helt satsa på det egna företaget. I ärlighetens namn var det inte bara arbetsbelastningen som tvingade fram ett val utan också insikten om sina egna begränsningar.

– Jag är ingen plugghäst och hade inte samma talang för ingenjörsvrket som doktoranderna, till slut tog det stopp.

Det som lockade var att arbeta med människor, bygga nätverk och utveckla friskvården. I dag är affärsidén att erbjuda friskvård direkt på arbetsplatser och bolaget har ett nätverk med 30 massörer över hela landet.

Likt många entreprenörer har Lars Carlstrand gått på en del smällar, både privat och yrkesmässigt. Han har provat olika bolags- och samarbetsformer och råder andra som överväger en yrkesförändring att ta det varsamt, tänka igenom , pröva på deltid en längre tid och planera noga för övergången.

– Var jag själv så klok? Nej.

Eva Sifversson

Eva Sifversson

Född 1960, uppvuxen i Danderyd

Ekonom, i dag förskollärare och förskolechef

Eva Sifversson träffade sin blivande man på Stockholms universitet, där båda läste ekonomlinjen. I ungdomlig entusiasm startade de företag redan under studietiden.

– Under det glada 80-talet var det enkelt att få låna pengar för att starta företag och vi körde import av elektroniska produkter som vi försökte kränga vidare. Det gick inte så bra, vilket var en nyttig erfarenhet.

Trots motgångarna fick paret blodad tand för företagande och fortsatte med det inom olika branscher. Livet rullade på, de fick två barn men ingen dagisplats och därför var det enklast att fortsätta i egen regi. Först när yngste sonen började skolan kände sig Eva Sifversson lockad att göra något annat utan maken och vara anställd. Frågan var vad.

– Jag har spelat fotboll i många år, varit ledare och gillat att vara med ungar som inte är mina egna barn. Så till slut tänkte jag att lärare vore kul, gärna med så stora barn som möjligt, minst högstadiet.

Efter en genomgång av kursutbudet föll valet i stället på de allra yngsta och 35 år gammal börja Eva Sifversson läsa till förskollärare.

– Första veckan var jätterolig, andra veckan var jag frustrerad över att allt gick så långsamt. Jag kom från en studiemiljö med salstentor och mycket plugg, här fanns bara inlämningsuppgifter och det kändes inte som en högskola.

Tre år senare var det dags att söka jobb och Eva Sifversson faxade på bred front ut sin ansökan och fick bland annat ett

erbjudande från en förskola inom friskoleföretaget Pysslingen. Fjorton år senare är hon kvar, främst beroende på det täta samarbetet mellan pedagogerna, och blev för fem år sedan förskolechef.

Hennes gamla studiekompisar och ungdomsvänner, som alla gjort traditionella och spikraka karriärer, är helt oförstående inför hennes nya bana.

– De tycker att det håll i huvudet att till en minimal lön jobba maximalt mycket och ser det som ideellt arbete. Men jag brukar säga att det är mycket roligare med femåriga kunder än med vuxna.

Eva Sifversson skrattar hjärtligt, nöjd och stolt med att ha gått sin egen väg utan att bry sig om andras åsikter. Rent ekonomiskt kallar hon karriärbytet för en katastrof och tycker att de låga lönerna sänker yrkets status. För egen del har det därför varit en trygghet att hon och maken har kvar sitt bolag.

– Det ger också den lyxiga möjligheten att tacka för mig och gå om arbetsgivaren vill införa förändringar som jag inte står för, till exempel för stora barngrupper.

Vanka Gyllensköld

Vanja Gyllensköld

Född 1962, uppvuxen i Stockholm

Utbildad konstnär och logoped

Konstnären Vanja Gyllensköld växlade bana av nyfikenhet och längtan efter såväl en ekonomiskt som socialt stabilare tillvaro. Hon har en lång och gedigen konstutbildning på välkända skolor: Nyckelviksskolan, Gerlesborg, Valands konsthögskola samt konstakademin i Düsseldorf.

Insikten om att något inte stämde i det aktiva konstnärslivet kom under en stor utställning med hennes tavlor på Eskilstuna konstmuseum 2002.

– När jag hängde utställningen insåg jag att alla där hade betalt, teknikerna, vaktmästarna och receptionisterna. Alla utom jag som hade gjort målningarna.

Visst såldes flera tavlor, men intäkterna motsvarade inte arbetsinsatsen.

– Om konstnärer inte gjorde konst, skulle det inte finnas några konstmuseer. Jag tyckte det var absurt.

Lika kul som det varit att arbeta inför och med utställningen, lika frustrerad kände hon sig inför tanken på att återvända till vardagen med barn, egen ateljé och en deltidstjänst som lärare på Nyckelviksskolan.

Det som förändrade hennes liv var ett arv och ett tv-program. Programmet handlade om en logoped som med en speciell metod lärde barn med Downs syndrom att läsa. Programmet väckte Vanja Gyllenskölds nyfikenhet, hon gjorde högskoleprovet och kom in på logopedutbildningen. Tack vare arvet kunde hon finansiera den fyraåriga utbildningen och var klar som

45-åring. I dag ser hon sig som en person med två inspirerande yrken, varav det ena är vilande.

– Jag ser det som västerländskt lyxliv att få ha ett yrke i över 20 år och sedan få möjlighet till ett yrke till. Det är fantastiskt att få göra något mer i sitt liv.

Annelie Källerudd
Staffan Sundström

Annelie Källerudd

Född 1950, uppvuxen i Karlskrona

**Tidigare verksamhetsplanerare inom vården, i dag
gästgivare**

Staffan Sundström,

Född 1947, uppvuxen i Karlskrona

Tidigare it-konsult, i dag gästgivare

Makarna Annelie Källerudd och Staffan Sundström längtade i början av 2000-talet bort från en bekväm, men också lite tråkig, vardag. I alla fall kändes den så för Annelie Källerudd, som hade drabbats av bröstcancer och överlevt.

– Jag kände inom mig att jag borde göra något roligt, när jag nu överlevde.

Egentligen fanns det inget att klaga på. Barnen var utflugna, villan såld och lägenheten lättskött. Haken var att det kändes som en kamp att fylla tillvaron med något meningsfullt. Tillsammans talade paret, som träffades under studieåren i Lund, lite löst om att göra något nytt tillsammans. Ändå kom det som en överraskning när Staffan Sundström under en familjemiddag i maj 2004 plockade fram en annons om att Hammenhögs Gästgivargård på skånska Österlen var till salu.

– Det här skulle vi kunna köpa, sa jag, men ingen tog mig riktigt på allvar, minns Staffan Sundström.

Efter några dagar ringde äldste sonen Jonas, som just lämnat it-världen och utbildat sig till kock, och frågade om pappan menade allvar. Sedan gick allt i rasande fart.

– Vi bestämde oss för att inte vara så himla förnuftiga utan åkte ned och tittade.

En dryg månad senare hade de tagit över gästgiveriet med personal och allt. Strax efter kom Jonas dit och tog över köket. Allt låter lekande lätt och inte alls som ett köp av en affärs-verksamhet som grundades 1693. Orsaken är att de slog dövörat till alla befogade och rationella invändningar.

– Vi gjorde en kalkyl över vilka riskerna var om allt gick åt pipan,. Skulle vi hamna på fattighus eller kunna leva ett rimligt liv, säger Staffan Sundström

Inget pekade på ett liv i armod om allt havererade, så de lånade pengar och slog till.

– Om inte detta blivit av, tror jag inte att vi slängt oss in i något annat. Vi sökte inte med ljus och lykta, detta fantastiska ställe hittade oss och inte tvärtom, säger Annelie Källerudd.

De serverar skånsk äggakaka med rårörda lingon och berättar om sina åtta år som gästgivare, utan tvekan en arbetsseger de är stolta över.

– Man flyttar inte till Österlen och köper en gästgivargård för att trappa ner och sitta i trädgården och sipa på ett glas rosé, utan måste vara beredd på att jobba otroligt mycket fysiskt för att få ihop det, säger Staffan Sundström.

Några saker har de hållit stenhårt på: tydlig rollfördelning och skarpa gränser mellan de tre familjemedlemmarnas ansvars-områden, regelbundna arbetsmöten och ingen svart arbetskraft. En styrka har varit Staffans erfarenhet av att driva eget och Annelies många års erfarenhet av att styra förskole- och vårdverksamhet.

– Det är inte så stor skillnad mellan att administrera ett gästgiveri med personal, restaurang och gäster och att driva ett dagis, säger Annelie Källerudd.

Det fysiskt slitsamma i gästgivarrollen kompenseras, tycker de båda, av en friare livsstil med närhet till naturen och möjlighet till lediga stunder på stranden. I den mån det finns några nackdelar handlar det om att arbeta när andra är lediga och det långa avståndet till barn och barnbarn i Stockholm.

Ett akut sjukhusbesök sommaren 2011 rubbade grunden för vad de byggt upp.

– Över en natt gick Staffan från att vara en frisk men trött man till att vara en trött och dödssjuk man, säger Annelie Källerudd när hon beskriver det oväntade beskedet att maken fått blodcancer.

Plötsligt var oron ständigt närvarande, de var inte längre tre utan två som rattade gästiset och arbetsbördan blev tyngre. Den outtalade planen hade tidigare varit att sonen Jonas långsiktigt skulle ta över gästgiveriet men med två små barn var han inte redo att göra det.

Hösten 2012 präglas såväl verksamheten som deras egna liv av en ovisshet inför framtiden. Gästiset, som är både deras arbetsplats och bostad, är till salu och frågan är var och hur de vill bo efter försäljningen.

Jonas Sundström

Jonas Sundström

Född 1973, uppvuxen i Arlöv och Tullinge

Tidigare it-kille, i dag kock

Jonas Sundström är mer än tveksam till att ta över hela ansvaret för Hammenhög's Gästgivargård och orsaken är de två små sönerna.

– Jag vill inte jobba 80–90 timmar under hela deras uppväxt, men jag har inte släppt tanken på att jobba på gästiset.

Han beskriver sig själv som en passionerad kock som trivs med att ha lämnat Stockholm för det enklare livet i Hammenhög, med knappt 1 600 invånare.

– Här finns en gör-det-själv-mentalitet som gör det lättare att starta projekt.

Som elvaåring flyttade han med föräldrar och två bröder från Skåne till Tullinge, utanför Stockholm. Där klev han ut på arbetsmarknaden när unga dataintresserade killar togs emot med öppna armar. Därför var det inga problem att försörja sig när han hoppade av civilingenjörsutbildningen i Linköping efter två års studier. Vändningen kom med it-kraschen.

– Jag var på flera bolag, hoppade runt ungefär som på isflak och så sjönk de ett efter ett. Till slut kändes det som om jag aldrig skulle få ett jobb.

Lite med vänster hand sökte han till en kockskola, men när antagningsbeskedet kom i princip samma dag som ytterligare en arbetsgivare gått i konkurs var det enkelt att säga ja. Han stortrivdes på utbildningen och tyckte att den öppnade dörren till en helt ny värld av möjligheter. Målet var att åka ut i världen och meritera sig som kock, men sommarjobbet i Toscana höll

inte måttet och i Hammenhög slet föräldrarna hårt på sitt nyköpta gästis.

– Jag kände att de behövde stöd, det var lite panikartat i början, så jag åkte hem utan att de bad mig. Det var mitt beslut.

Planen var att stanna i Hammenhög max ett år, men redan första hösten träffade han Anna och åtta år senare är han kvar, med fru, barn och hus.

– Jag var klar med storstadslivet och här finns alla förutsättningar för ett bra liv. Det är gångavstånd till dagis, inga bilköer, det är nära till jobbet och det går att köpa ett hus för inga pengar alls jämfört med Stockholm.

Livet på landet i alla ära, men närheten till storstadsregionen Malmö–Köpenhamn är avgörande. Inte för att åka dit utan för den innebär en viss inflyttning till Hammenhög, vilket gör det sociala livet roligare. Dessutom är det trötta storstadsbor som kommer för att äta gott och vila upp sig som gör att gästiset går runt.

Jonas Sundström säger sig inte haft några problem att arbeta nära ihop med sina föräldrar, mycket tack vare att de alltid haft en jämställd relation.

– Det har kanske med 70-talets idéer att göra och förhoppningsvis kan jag föra det vidare till mina barn.

I väntan på besked om någon vill köpa gästgivargården har Jonas Sundström, tillsammans med föräldrarna, bestämt sig för att ta en dag i taget. Lågkonjunkturen gör att de räknar med att försäljningen kan dra ut på tiden och under den perioden vill de vårda varumärket.

– Vi har inte råd att dra det här i botten och har kommit till en punkt när vi kan det här, därför satsar vi mer och bättre än någonsin.

Ett liv utan gästiset handlar för Jonas Sundström mer om boende än om jobb. Yrkesmässigt går det att återvända till storstadslivet, men att flytta familjen känns tuffare, nästan otänkbart, utan att få en sämre livskvalitet.

Bengt Ramlid

Bengt Ramlid

Född 1947, uppvuxen i Hjo

Tidigare präst, i dag långtradarchaufför

Många barn går i sina föräldrars fotspår, men prästsonen Bengt Ramlid drömde i stället om ett vanligt nio-till-fem-jobb. Trots det lockade teologistudier i Lund och där lyssnade han ofta på biskop Helge Brattgård, som brann för förnyelse av kyrkan.

– Ändå tänkte jag att det i framtiden skulle behövas mer psykologer och psykiatriker än präster.

Parallellt med studierna körde Bengt Ramlid taxi och under samtalen med passagerarna växte beslutet fram att trots allt bli präst. Prästvigningen 1973 i Skara domkyrka blev inledningen på en traditionell prästkarriär på olika orter i Skaraborg och Västergötland, där han bodde med hustrun och tre döttrar i prästgården. Traditionellt, bortsett från att Bengt Ramlid jobbade extra som lastbilschaufför, ett extraknäck som han halkade in på via en lekkamrat till döttrarna, vars pappa ägde ett åkeri.

– Både som chaufför och präst möter du ett tvärsnitt av befolkningen från både finare och sämre områden.

Turerna med lastbil blev både ett avbrott i vardagen och en välkommen extrainkomst. Åren gick och han kände en allt större leda för delar av det kyrkliga arbetet.

– Vi kunde ägna kyrkorådssammanträdena åt att diskutera om det skulle vara enkupigt eller tvåkupigt tegel på församlingshemmet. Jag blev så trött på att det var lättare att tala om det än att tala om vad vi ville med kyrkan.

Till slut fattade Bengt Ramlid ett inom kyrkan ovanligt beslut och sa upp sig som kyrkoherde för en lägre befattning som komminister i Skåne. Samtidigt fortsatte han att köra extra som lastbilschaufför.

Trots att han trivdes med att vara närmare församlingsborna växte tvivlet inombords. Inte på tron utan på kyrkans utveckling och roll.

– Jag tror att om man varit präst i nästan 30 år kanske det kommer en punkt när man sagt sitt.

En ljuspunkt blev också att regelbundet vara andlig rådgivare på ett behandlingshem. En livskris fick honom att till slut lyssna på sin inre röst.

– Jag fick en hjärtinfarkt. Förr fick präster magsår, i dag får de infarkt eller går in i väggen.

Av lojalitet med församlingen prövade han sig fram genom att vara tjänstledig för att köra lastbil och fortsätta som andlig rådgivare. Men han kom aldrig tillbaka utan sa upp sig våren 2008. Trots sina 65 år har han däremot inga planer på att sluta köra lastbil förrän tidigast 2016, när lastbilskortet måste förnyas.

Anders Bengtsson

Anders Bengtsson

Född 1975, uppvuxen i Limmared, utanför Borås

Tidigare kapten inom försvaret, i dag platschef på en tapetfabrik

Anders Bengtsson beskriver sina tolv år inom försvaret som fantastiska. Dit kom han som värnpliktig, tyckte utbildningen var bra och stannade.

– Jag ville bli utbildare och instruktör, för det var så man såg på officersrollen 1996.

Han gav sig in i den militära utbildningstrappan på olika orter i landet, uppskattade kamratskapet och den praktiskt inriktade utbildningen. Entusiasmen falnade när organisation och ledarskap tog en vändning han själv tvivlade på.

– Jag fick en annan syn på verksamheten och många illusioner krossades.

Lösningen blev att söka utlandstjänst och Anders Bengtsson tillbringade ett år som officer i Afghanistan. Tillbaka i Sverige lockade en civil karriär och metodiskt började han leta via nätet, rekryteringssajter och platsannonser. Tvärtemot vad som ofta sägs om attraktionskraften i den militära ledarskapsutbildningen, uppfattade Anders Bengtsson inte sin kompetens som särskilt efterfrågad på arbetsmarknaden. En orsak, tror han, är svårigheten att stöpa om den militära arbetsledarrollen, med stort budget- och personalansvar, till motsvarande civila verksamhet.

– Jag hade nog inbillat mig att det skulle vara lättare men gick ofta vidare från första till en andra intervju, för att sedan få ett nej.

Just innan finanskrisen slog till fick han, med hjälp av ett rekryteringsföretag, jobb som platschef på ett mindre familjeföretag inom tapetindustrin. Där har han sett stora likheter från det militära i planering, personaladministration, utvärdering och uppföljning. För honom är det glasklart att det militära inte längre är ett livstidsyrke, men att både officerare och kontrakterade soldater kan behöva stöd i en yrkesväxling.

– Försvarsmakten har inte så många kontaktytor med övriga sektorer i samhället, som annan offentlig verksamhet. Det skulle behövas någon som jobbade för rekrytering av officerare. Ett Milpower i stället för Manpower.

Tina Hindrikes
Jerker Hindrikes

Tina Hindrikes

Född 1973, uppvuxen i Fågelstad

Tidigare lärare, i dag hotell-allt-i-allo

Jerker Hindrikes

Född 1969, uppvuxen i Dala-Floda

Tidigare lärare, i dag mättekniker

Yrkesvalet var självklart för Tina och Jerker Hindrikes, som blev ett par på lärarhögskolan i Falun under tidigt 1990-tal. Båda är uppvuxna på mindre orter, men sökte sig till Stockholm för att få undervisa i en mångkulturell miljö.

Jerker Hindrikes fick sin första tjänst som klassföreståndare i invandrartäta Tensta i västra Stockholm vårterminen 1995. Han beskriver en rolig men tuff start på yrkeslivet.

– Skolan är inte uppbyggd, eller var i alla fall inte då, för att stötta en helt ny lärare. Det var bara att köra sitt eget race och det var ganska svårt.

Två år senare var även Tina Hindrikes studier avslutade, hon kom till Stockholm och rivstartade på en nystartad filial till en interkulturell friskola. Skolan lades ned efter tre terminer och nästa tjänst var på en föräldrakooperativ skola med miljöprofil.

– Det var jätteroligt och var ingen traditionell skolmiljö, man hade stor frihet, korta beslutsvägar och utgick väldigt mycket från barnen.

Under tiden vantrivdes Jerker Hindrikes allt mer i lärarrollen, nu som klassföreståndare för en liten grupp elever som inte fungerade i

vanliga klasser. Även här kände han sig lämnad utan stöd, saknade det lagarbete varit en viktig del i utbildningen och började tvivla på om han vält rätt yrke. Dessa tvivel förstärktes av hur han uppfattade debatten om vård och skola.

– Bristen inom vården handlade alltid om att politiker inte stoppat in rätt mängd pengar, men i skolan var det alltid dåliga lärare som var problemet.

Flera år senare låter han fortfarande arg när han talar om ”piss-dåliga löner och ett jobb som ingen egentligen vill ha”. Jerker Hindrikes sa upp sig efter bara fem år som lärare, utbildade sig till mättekniker på en tvåårig yrkeshögskoleutbildning och arbetar i dag som teknisk säljare av lantmäteriutrustning.

– Jag har aldrig ångrat mig, det är skilda världar och jag känner en uppskattning som ingen lärare får.

Medan maken omskolade sig fortsatte Tina Hindrikes som lärare på föräldrakooperativet, men sa upp sig efter sex år när parets första barn föddes. Då flyttade familjen till Söderköping för att komma närmare släkten och Tina Hindrikes fick tjänst på en kommunal skola med miljöprofil.

– Där var det långa beslutsvägar, mycket som satt i väggarna och det var svårt att ändra på saker.

Bytet kändes som ett bakslag rent pedagogiskt, och med egna barn räckte inte tiden till samma engagemang i lärarrollen som tidigare. När goda vänner köpte friluftshotellet i Omberg, berget vid Vätterns västra strand i Östergötland, såg hon en chans att pröva något nytt.

– Jag älskar att arbeta med människor och mina intressen mat, miljö, natur och hälsa finns samlade på hotellet.

Familjen flyttade till Omberg och Tina Hindrikes fick så småningom fast tjänst på hotellet, där hon jobbar med allt från städning till rumsbokning. Många vänner ifrågasatte beslutet och

såg det som att slösa bort en utbildning. Själv anser hon att läraryrket gett god träning i samarbete och lyhördhet, vilket är viktigt i en servicebransch. Fast den stora vinsten är att känslan av otillräcklighet är borta.

– Jag kom alltid hem från jobbet med en känsla av att inte ha hunnit med allt och inte skulle hinna det nästa vecka heller. Om jag kört på så, fanns risken att bli utbränd.

I dag säger hon sig njuta av ett friare liv, där hennes oregelbundna arbetstider gett familjen en lugnare vardag. Genom de egna barnen finns en länk till skolan som kompenserar den saknad som hon delvis känner till sin tidigare arbetsmiljö.

Medan Jerker Hindrikes höjt sin lön rejält och dessutom fått förmåner som tjänstebil, dator och telefon, ser det annorlunda ut för Tina Hindrikes.

– Jag har sämre lön och ett mindre kvalificerat jobb, men mitt liv är som helhet mycket bättre. Då gör det inget att jag måste försaka vissa saker och åka runt i en gammal skruttig bil.

Carl Elfgren

Carl Elfgren

Född 1959, uppvuxen på Lidingö

civilingenjör, i dag lärare

Samma lugn som läraren Tina Hindrikes fått genom att lämna skolan upplever civilingenjören Carl Elfgren genom att ha sökt sig dit näringslivet. Först av nöd, efter it-kraschen i början av 2000-talet, sedan av lust några år senare. Dessutom anar han morgonluft för läraryrket.

– Jag har varit på middagar och fest där jag hyllas som en hjälte för att jag är lärare. Det är ju lite absurt mot bakgrund av lönediskussionen, men det är ändå ett förebud om en statushöjning av yrket.

Samtidigt tror han inte att kollegor, oftast kvinnor, som gjort hela sin karriär bakom katedern möts av samma applåder som en person som med andra yrkeserfarenheter sökt sig till skolan.

Carl Elfgren gick ut Kungliga Tekniska Högskolan under en tid när det var hyfsat lätt att få jobb. Efter tio år inom SJ bytte han tåg mot buss och blev affärschef på Swebus Express. Tre år senare kom han in i it-svängen, som under åren kring millennieskiftet fick Stockholm att explodera i en ny, digital entreprenörsanda. När bubblan sprack stod Carl Elfgren utan jobb med barn, fru och huslån. För att undvika a-kassa skrev han till flera skolor och hamnade som lärarvikarie på en skola på Lidingö.

– Det var ok, men jag sökte hela tiden jobb utan att få något, så jag stannade i tre år.

I sin cv tonade han ned sin lärarerfarenhet, med känslan av att det var en lågstatusmarkör, men funderade samtidigt över hur tillfällig den stimulerande lärarrollen egentligen var för honom.

Öppningen tillbaka till näringslivet blev vd-stolen för ett mindre spjutsspetsföretag inom telekommunikation. Efter ett och ett halvår med mycket jobb, var det dags för bolaget att ragga nya finansörer. I samma veva dog Carl Elfgréns mamma plötsligt och all ork försvann.

– Det var oerhört avgörande. För första gången i livet frågade jag mig själv vad jag egentligen ville.

I samråd med sin fru sa han upp sig, kontaktade skolan på Lidingö, återvände och började samtidigt en distansutbildning till lärare. I dag känner han, på gott och ont, att rollen som outsider långsamt är på väg att försvinna.

– Jag kan fortfarande bli skogstokig över bristen på referenser utifrån och uttalade processer om hur vi ska arbeta.

Till det goda hör det intellektuella och långsiktiga i lärandet, som fört med sig att han uppfattar sig själv som mer inkännande och lyssnande än tidigare. Jämfört med tidigare känns det också lättare att koppla av efter jobbet, inte minst eftersom han i dag är befriad från ett större, ekonomiskt ansvar.

– Jag checkar in vid halv åtta och checkar ut vid fyra, halv fem. Däremellan är det extremt intensivt utan tid för reflektioner, men jag kan gå hem och känna att det blev en schysst dag.

Martin Gessbo

Martin Gessbo

Född 1976, uppvuxen i Skogstibble

Tidigare säljare, i dag hovslagare

Martin Gessbo tillhör skaran av rastlösa sökare som prövar sig fram. Han har ridit sedan barnsben och flyttade direkt efter gymnasiet till Tyskland för att jobba med hästhoppning. Efter två år längtade han hem till kompisarna, återvände till Sverige och försörjde sig på att rida in hästar.

– Sedan blev jag så less på hästar och kände att jag ville ha ett vanligt jobb och få vara som alla andra.

Tack vare sina tyska språkkunskaper fick han jobb som säljare inom sågindustrin och arbetade mot den tyska marknaden i två år. När bolaget gick i konkurs, kompletterade han gymnasiebetygen och började plugga på universitet i Uppsala. Efter tre terminer bytte han till en tvåårig exportsäljarutbildning på Folkuniversitetet, följt av tre års flackande i Asien och Europa som försäljare av analysinstrument. Trött på flygplatser nappade han på en tjänst som mediesäljare, men efter tre år var entusiasmen borta.

– Som mediesäljare måste man brinna för jobbet, men jag brann för mina hästar och bestämde mig för att satsa på dem.

Branschen är tuff och för att få en trygg inkomstkälla gick han en tvåårig hovslagarutbildning i Leksand. I dag arbetar han till 60 procent som hovslagare och rider in hästar på övrig tid. För första gången i sitt liv är Martin Gessbo helt säker på sitt val, trots att det är sliter hårt på kroppen.

– Allt hänger på att jag är frisk, annars blir det kärvt. Ändå känns det tryggare, eftersom jag vill göra det här.

Att vägen dit varit krokig, sammanfattar han med att ”den som går vilse hittar de nya stigarna”. Spontant lyfter han fram att det bara finns vinster med stöd och utbildningar som gör det möjligt att byta bana flera gånger.

– Jag har till exempel egen verksamhet som lär betala tillbaka det staten satsat på mig genom åren.

Slutord

Det personligt berättade gör ofta verkligheten mer begriplig. I den här rapporten har ett 30-tal människor över hela landet delat med sig av hur de gått till väga för att byta spår i yrkeslivet. Deras förhoppning har varit att andra ska kunna dra nytta av deras erfarenheter och kanske också inspireras.

Samtidigt blir deras val och berättelser ett komplement till den breda kunskap som finns om arbetsmarknaden i forskning, statistik och analyser.

De ska alla ha ett stort tack för sin medverkan och generositet i intervjuerna.

Presentation av Framtidskommissionen

Framtidskommissionen utsågs av regeringen i november 2011. Syftet med Framtidskommissionen är att identifiera de viktiga samhällsutmaningar som Sverige står inför på längre sikt och att bidra till en mer framtidsinriktad debatt. Kommissionens slutsatser kommer att presenteras i en rapport våren 2013.

Inom ramen för Framtidskommissionen ska fyra särskilda framtidsutredningar genomföras, vilka ska fokusera på (1) den demografiska utvecklingen, (2) integration, jämställdhet, demokrati och delaktighet, (3) hållbar tillväxt i globaliseringens tid samt (4) rättvisa och sammanhållning.

Som ett led i Framtidskommissionens arbete har också ett antal rapporter beställts som ska belysa olika frågor med relevans för Sveriges framtida samhällsutmaningar. Detta är en av dessa rapporter.

Ordförande för Framtidskommissionen är statsminister *Fredrik Reinfeldt* och huvudsekreterare och kanslichef är professor *Jesper Strömbäck*. Övriga ledamöter är:

- *Jan Björklund*, utbildningsminister
- *Göran Hagglund*, socialminister
- *Annie Lööf*, näringsminister
- *Viveca Ax:son Johnson*, styrelseordförande i Nordstjernan
- *Klas Eklund*, seniorekonom på SEB och adjungerad professor
- *Helena Jonsson*, ordförande i LRF

Presentation av Framtidskommissionen

- *Eva Nordmark*, ordförande i TCO
- *Mernosh Saatchi*, vd för Humblestorm
- *Johan Rockström*, professor i naturresurshushållning
- *Lars Trägårdh*, professor i historia
- *Pekka Møllergård*, högskolerektor och docent
- *Stina Westerberg*, generaldirektör vid Statens musikverk

Arbetslusten tillbaka – röster om att växla karriär

ULRIKA BECK-FRIIS

På en arbetsmarknad där allt färre ska försörja allt fler finns det flera centrala frågor. Dit hör vad som får människor att byta yrkesbana och hur de går till väga. Extra intressanta är personliga berättelser från människor vars vardag och verklighet sällan lyfts fram i affärspress eller i tidskrifter.

Rapporten innehåller intervjuer med ett trettiootal personer som helt bytt spår i yrkeslivet, varav ett fåtal har blivit arbetslösa men de flesta har växlat frivilligt. Genom deras öppenhet tecknas en bild av vad som är viktigt för att känna arbetslust och vad som krävs för att genomföra en förändring.

Gemensam för samtliga intervjuade är att de gått på sin magkänsla, haft stöd från nära och kära samt i flera fall studerat senare i livet. Utan någon längtan efter att stå i rampljuset, delar de här med sig av sina erfarenheter med förhoppningen att andra ska förstå och kanske inspireras.

Ulrika Beck-Friis har arbetat som journalist sedan mitten av 1980-talet med inriktning på ekonomi och samhällsfrågor. Hon har bred erfarenhet från dags- och veckopress, radio och undervisning.

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-598 191 90 Fax 08-598 191 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

ISBN 978-91-38-23858-5